

DUMITRU SOLOMON

OBSERVATOR LA GRANIȚĂ

Granițele Invizibile, dar vehemente, ambițioase și egoiste, cu care ne-am pricopsit în 1990, după tentativa aprigă de a anula alte granițe, continuă să împartă dureros societatea noastră sfirtecătă. Lui Mihai de Hohenzollern, Radu Cîmpeanu și Ion Rațlu nu li se iartă că au viețuit un număr de ani în afara țării și că, în cluda acestui "handicap", vor totuși să focalizeze și să conducă opinii politice; celorlalți, care au fost, mai mult sau mai puțin, prizonieri al regimului comunist, nu li se iartă complicitatea, activă sau pasivă, cu acesta. Taberele stau față în față, ca românii și cartaginezii, își flutură stindardele decolorate de scurgerea timpului, își înalță săbiile și sulitele scinteind în lumina soarelui, din cînd în cînd, cite un luptător se strecoară cu arme și bagaje, inclusiv cele ideologice, dintr-o tabără în alta, totul are un aer ireconciliant și desuet, dar și pretenții de Istorie, care, privite de la distanță, sclipesc a operetă.

Spațiul cultural este și el străbătut de frontiere falnice, și aici criteriul lui "care unde a fost", nicidecum acela al lui "cine ce a făcut", mobilizează și consumă energii, dărîmă sau consacra valori, oferind divertismente vulgare unei galerii atotreceptive. Arghezi, Vianu, Călinescu, Marin Preda, care s-au aflat în Interiorul lagărului, sînt detestați fiindcă au scris, deci au "colaborat", Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Paul Goma, aflați în afara lagărului, sînt detestați fiindcă au scris, deci au "calomniat". Unii au hotărît că întreaga cultură creată în România timp de 50 de ani a fost aservită, compromisă, roșle, alții au decis că întreaga cultură creată de către români în afara României a fost antipatriotică, cosmopolită, irelevantă. Capii de opinie al celor două extreme nu sînt deloc dispuși să pună în balanță ceva din substanța valorică a părții adverse, ci numai ambalajele. S-au extras și izolat din context fraze, propoziții, sintagme circumstanțiale și s-a declanșat un război al frazelor și termenilor. Vechiului război semantic i s-a substituit unul lexical. Cutare a scris ori a spus cutare frază, deci a fost un colaboraționist. Cutare a spus ori a scris cutare propoziție, deci a fost un trădător de țară. Dar în afara acestor propoziții și sintagme?

În teatru, lucrurile nu par să stea mai bine. Regizorii români care au lucrat mai multă vreme în străinătate sînt considerați străini de realitatea specifică teatrului românesc, aroganți, infatuați și teribilști. Despre el se spune, se șoptește, se birfește că au venit să ne dea lecții, să ne învețe teatru, de parcă în acești ani de izolare politică și culturală teatrul nostru ar fi stat, nu numai fizic, dar și spiritual, în congelatorul comunist. Prin urmare, Andrei Șerban, Vlad Mugur, Lucian Glurcescu, Alexander Hausvater, Ivan Helmer, Alexandru Colpacel, Petre Bokor sînt un fel de venetici insolenți care disprețuiesc tradiția națională și organismul viu al teatrului românesc, încercînd să-l transplanteze experiențele lor occidentale, să-l transforme într-un hibrid alogen și cosmopolit. Liviu Ciulei este cumva lertat și tolerat.

Dar tolerați, cu simpatie, sînt și cîțiva regizori străini înprovișați care trec din cînd în cînd prin teatrul românesc ca printr-un deșert colonizat și încearcă să-l fertilizeze cu, din păcate, prea modestele lor mijloace profesionale. Aștia sînt buni, fiindcă nu sînt români, deci au statut de investitori (spirituali), acceptați ca atare, fiindcă se numesc Jean-François ori John, fiindcă, nu-l așa?, trebuie să leșm în lume și cine să ne remorcheze într-acolo?

Pe de altă parte (căci și în teatru lucrurile sînt privite pe de o parte și pe de altă parte), regizorii români care au lucrat mai mult (sau numai) în România sînt socotiți (de unii) vetuști, prăfulți, depășiți, deprinși cu teatrul aluziv, alegoric, metaforic, așadar inapți pentru experiențe scenice moderne și incapabili să meargă în linie dreaptă, întrucît au bijbit în întuneric și, în luptă cu cenzura, n-au făcut decît să se plieze, să se racordeze, să facă slalomuri și compromisuri. Prin urmare, nici Cojar, Molsescu, Buzoianu, Cernescu, Purcărete, Scarlat, Cornișteanu, Hadjiculea, Micu, Dabija, Măniușu, Frunză, Darle, Galgoțiu nu sînt buni, deoarece sînt inhibați, speriați, retardați.

Cei constituiți pe de o parte sau pe de altă parte ignoră cu metodă spectacolele foarte bune ale unora sau altora, succesele reale din țară sau din străinătate, premiile, opiniile criticii. O antipatie reciprocă plutește înneunant și orgolios prin culisele teatrelor și ale juriilor. Așa s-a întîmplat cu spectacole ca ... au pus cătușe florilor... al lui Hausvater sau Marat-Sade al lui Frunză să fie omise din palmarelele festivalurilor naționale; în timp ce, public, se spun lucruri ultra-măgulitoare, pe culoare se cirtește mărunt și veninos.

Nu ne prea stă în caracter să ne respectăm valorile, pe care obișnuim să le supunem unor criterii non-axiologice, ne disprețuim pe față sau în secret unii pe alții și ne mirăm sau ne umflăm de mîndrie cînd cel din afară nu ne împărtășesc meschinele pasiuni și ne apreciază valorile.

Oare nu reușim noi să ștergem, după atîta vreme, granițele acestea apăsătoare dinlăuntru minții și sufletului nostru? Nu e mai util și mai profitabil pentru cultura națională să ne mutăm grănicerii la frontierele cu nonvaloarea și mediocritatea? ■